

Najistotniejszym czynnikiem kształtującym wymowę utopii jest modalność fikcji. Odsunięcie asercji oraz potencjalnej weryfikacji¹³ przesuwają ciężar wartościowania na interpretację, która z kolei wyznacza tekstowe podmioty odpowiedzialne za komunikat: narratora oraz autora „wewnętrzny”, od którego ten „zewnątrzny” może się mniej lub bardziej oddalać. Wewnątrz świata fikcyjnego nazwa wyspy – Utopia – motywowana jest przez imię założyciela, Utopusa. Odwrotna motywacja zwraca uwagę na wyższy poziom – fikcjonalny. Utopia wówczas ironicznie zdominuje Utopusa, a nad powagą górować będzie literacki dowcip (ang. a play of wit)¹⁴. Podobne sygnały umieści Krasicki w *Mikołaja Doświadczyńskiego przypadkach*¹⁵.

Nie sposób traktować eutopii wykreowanej przez More'a jako projektu politycznego, jeśli wyspa znajduje się zarazem gdzieś indziej i nigdzie, a jej przestrzeń nakłada się na przestrzeń rzeczywistej Anglii¹⁶. Fikcyjna kreacja przesuwają się wówczas w stronę alegorii, a może raczej zyskuje alegoryczny wymiar, bo założyć nie można, że w takiej interpretacji sensy *Utopii* wyczerpują się bez reszty. Do obowiązków komentatorów *Utopii* – i utopii – należy wspomnienie o grze słów wpisanej w ten termin, grze prowadzonej między eu-topos a ou-topos. Najczęstsza interpretacja rozgrywa podtekst ironiczny – eutopia nie ma miejsca, więc jest niemożliwa¹⁷. Do takiej interpretacji sięgają także neomarksyści akcentujący krytyczny wymiar utopii („prymat utopii nad eutopią”¹⁸), sprowadzenie jej funkcji do wywracania dominującej ideologii. Mechanizmy alegorii także przesuwają akcent na nieistnienie i niemożliwość

---

¹³ Por. W. T. C o t t o n, *Five-fold Crisis in „Utopia”: A Foreshadow of Major Modern Utopian Narrative Strategies*, „Utopian Studies” 14(2003) nr 2, s. 58.

¹⁴ Zob. C. S. L e w i s, *Utopia*, w: *Twentieth Century Interpretations of Utopia: A Collection of Critical Essays*, red. W. Nelson, Prentice-Hall, New Jersey, 1968, s. 66-69.

¹⁵ Zob. I. K r a s i c k i, *Mikołaja Doświadczyńskiego przypadki*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1973.

¹⁶ Por. P. A b b o t t, *Utopians at Play*, „Utopian Studies” 15(2004) nr 1, s. 50.

¹⁷ Por. np. A. B u r g e s s, *Rok 1985*, tłum. Z. Batko, R. Stiller, Vis-à-Vis–Etiuda, Kraków 2004, s. 57.

¹⁸ C. F r e e d m a n, *Critical Theory and Science Fiction*, Wesleyan University Press, Hanover–London 2000, s. 74. O ile nie wskazano inaczej, tłumaczenie fragmentów obcojęzycznych – M.M.L.

zaistnienia idealnego ustroju, wykazując jego służebność wobec zaszyfrowanego przekazu ideologicznego.